

UOT 598.241

HÜSEYN RƏSULZADƏ

NAXÇIVAN MUXTAR RESPUBLİKASI ORNİTOFAUNASININ
CÜLLÜTKİMİLƏR (*CHARADRIIFORMES*) DƏSTƏSİNİN
SU-BATAQLIQ QUŞLARI

Quşlar təkmilləşmiş quruluşuna, geniş yayılmasına, çox hərəkətli olmasına və maddələr mübadiləsinin intensivliyinə görə təbiətin ümumi balansında böyük rol oynayır, cəmiyyətin davamlı inkişafına təsir edirlər. Cüllütkimilər dəstəsi Naxçıvan Muxtar Respublikasında quşlar sinfinin su-bataqlıq quşlarına daxil olan ən çox növlü dəstəsidir. Muxtar respublikada Cüllütkimilər dəstəsinə daxil olan növlərin əsas uğunlanması su hövzələri sahillərində yaşamaq, yer səthində yumşaq lilli torpaqda və dayazlıqda yemlənməkdir. Bununla bağlı olaraq onların əksəriyyəti nisbətən uzun ayaqları və dimdikləri olan, yaxşı qaçan quşlardır. Aparılmış ornitoloji tədqiqatların nəticələrinə əsasən, Naxçıvan MR-də Cüllütkimilər dəstəsinin su-bataqlıq quşları hələlik 5 fəsilə, 16 cinsə mənsub 29 növlə təmsil olunmuşdur. Dəstənin su-bataqlıq quşlarından geniş yayılmış növləri qağayılar fəsiləsinə daxil olan növlərdir. Onlar həyat tərzii su ilə bağlı olan, vaxtlarının çoxunu uçuşda keçirən və heyvani yemlə qidalanan, mütləq bədən quruluşlu quş növləridir. Bir çox növləri sinantrop həyat sürərək insanla birgə yaşayışdan fayda əldə edir.

Açar sözlər: *dəstə, təbii bərpə, miqrasiya, reproduktiv məhsuldarlıq, populyasiya, larus ridibundus.*

Giriş. Naxçıvan MR ərazisi özünəməxsus təbii landşaftlara malik olduğu üçün bölgənin ornitofaunası növ baxımından daha zəngindir. Növ tərkibinin və həyat tərzinin müxtəlifliyinə baxmayaraq, quşlar sinfinin özünəməxsus xüsusiyyətləri vardır. Quşların coğrafi yayılmasının, yaşama şəraitinin və həyatının müxtəlif olması onların bədən quruluşunda öz əksini tapanmışdır. İstər təbiətin ümumi balansında, istərsə də insanın həyatında quşların əhəmiyyəti böyük və çoxcəhətlidir [3, s. 4-5; 7, s. 5-13].

Muxtar respublikada quşlar sinfinin su-bataqlıq quşlarına daxil olan ən çox növlü dəstəsi Cüllütkimilər dəstəsidir. Cüllütkimilər (*Charadriiformes*) dəstəsinə daxil olan növlərin əsas uğunlanması su hövzələri sahillərində yaşamaq, yer səthində yumşaq lilli torpaqda və dayazlıqda yemlənməkdir. Bununla bağlı olaraq onların əksəriyyəti nisbətən uzun ayaqları və dimdikləri olan, yaxşı qaçan quşlardır. Bu dəstəyə daxil olan növlərin pəncə lüləsi ön tərəfdən yastı və ya dəyirmi, arxa barmaq isə çoxunda olmur. Dimdiklərinin uzunluğu orta barmağın uzunluğu qədərdir və ya ondan uzundur. Çalma və sükan lələklərinin üzərində köndələn zolaqlar olur. Quyruqları qısa və çoxunda ucu haçaldır. Cüllütkimilər dəstəsinə daxil olan növlərin əksəriyyəti monoqamdır [1, s. 312-314; 7, s. 175-176].

Naxçıvan Muxtar Respublikasında Cüllütkimilər dəstəsinin su-bataqlıq quşlarına daxil olan növlərinin öyrənilməsində T.H.Talıbov, H.M.Novruzov, E.H.Sultanov və A.F.Məmmədov xeyli tədqiqat işləri aparmışlar. T.H.Talıbov və A.F.Məmmədov tərəfindən yazılmış "Naxçıvan Muxtar Respublikasının Onurğalılar faunasının taksonomik spektri" kitabından quşlar haqqında xeyli məlumat əldə etmək olar. A.F.Məmmədov apardığı tədqiqatlarda su-bataqlıq quşlarına və eləcə də Cüllütkimilər dəstəsinə böyük yer vermişdir [4, s. 59-63; 5, s. 214-217; 6, s. 173-179; 11, s. 30-32].

Material və metodika. Tədqiqat işi ilin müxtəlif fəsilələrində aparılmaqla, əsasən Naxçıvan Muxtar Respublikasının Araz çayı boyu ərazilərini əhatə etmişdir. Əsas diqqət Cüllütkimilər dəstəsinə daxil olan növlərin yerlərini müəyyən etmək və eləcə də onların

növmüxtəlifliyini müəyyən etmək olmuşdur. Təsbit olunan quş növlərinin fotoşəkilləri müasir rəqəmsal aparatlarla (müasir Şvarovski teleskopu və Canon EOS 650D) çəkilmişdir. Müşahidələr və qeydiyyat zamanı ümumi qəbul olunmuş üsullardan istifadə edilmişdir.

Alınmış nəticələrin müzakirəsi. Cüllütkimilər (*Charadriiformes*) dəstəsinə daxil olan növlər Naxçıvan Muxtar Respublikasının, demək olar ki, hər yerində yayılmışdır. Qağayılar (*Laridae*) fəsiləsi növ sayına görə dəstənin ən böyük fəsiləsidir. Ərazidə bu fəsiləyə 4 cinsə mənsub 14 növ daxildir. Fəsiləyə daxil olan növlərin həyat tərzli su ilə bağlı olub, vaxtlarının çoxunu uçuşda keçirən və heyvani yemlə qidalanan yaxşı cizgilənmiş quşlardır. Dimdikləri orta uzunluqda, böyürlərdən bir qədər basıq, yanqəşkilli birbaşa burun dəliklidir. Qanadları uzun, ayaqları nisbətən gödək olub yaxşı üzə bilir, ancaq suya baş vura bilmirlər. İlk 3 ön barmaqları üzmə pərdəsi ilə birləşmiş, arxa barmağı bir qədər yuxarıda və bir qədər kiçikdir, ya da yoxdur. Erkəklər dişilərdən bir az iridir. Qağayılar fəsiləsinə daxil olan növlər çox hərəkətli və faal quşlar olub hər zaman göz qabağında olurlar. Bütün qağayılar monoqamdır [7, s. 197-206; 9, s. 106].

Qağayılar (*Laridae*) fəsiləsinə daxil olan Qağayı (*Larus*) cinsinə mənsub olan Göl qağayısı (*Larus ridibundus*) növü çox geniş yayılmış növdür. Göl qağayısına muxtar respublikanın Araz çayı hövzəsinin demək olar ki, hər yerində rast gəlmək olar. Bu növ təqribən qarğa boydadır və kütləsi 260-340 q olur. Qanadları boz, lakin ucu qara, qalan hissəsi ağ olur. Baş qəhvəyi rəngində olur, lakin qışda ağarır. Dimdiyi və ayaqları qırmızıdır, Avropada və Asiyada yayılıb, qışlamaq üçün Asiyanın cənubuna qədər miqrasiya edir. Naxçıvan Muxtar Respublikasında da qışlayır və hətta nəsil verirlər. Göl qağayıları cücülər, kiçik balıqlar, xərçənglər və başqa heyvani yemlərlə qidalanırlar. Bu növü Naxçıvan Muxtar Respublikasının yaşayış yerlərində zibilliklərdən əzra qalıqlarını yeyərkən də görmək olar [8, s. 207].

Göl qağayısı – *L. ridibundus* Linnaeus, 1766.

Muxtar respublikada yalnız Göl qağayısı deyil, Qağayı cinsinə mənsub digər növlər də geniş yayılmışdır. Bunlardan Sanayaq qağayı (*Larus cachimans*) və Gümüşü qağayı (*Larus argentatus*) da geniş yayılmışdır. Sanayaq qağayı iri olub, çəkisi təxminən 700-1200 q olur. Qanadları boz, ucu qara, qalan yeri ağ olub, dimdiyi sarı, ayaqları çəhrayı və ya sandır. Yuvasında təhlükə olarkən ağzını açaraq zil səs çıxarır. Bu xüsusiyyətinə görə çox vaxt ona qəhqəhi qağayı da deyilir. Gümüşü qağayıya da çox bənzəyir, müşahidə zamanı bunları fərqləndirmək çox çətin olur. Azərbaycan və eləcə də muxtar respublikada oturaq yaşayır, lakin qışda bəzən müəyyən hissəsi arealının cənubuna tərəf köçür. Böyük koloniyalar halında yaşayır [7, s. 200-201].

Qağayı cinsinə mənsub Gümüşü qağayı (*Larus argentatus*) da iri olub boz qarğadan xeyli böyükdür. Qanadları gümüşü çalarlı-bozdur, yalnız ucu ağ xallı-qaradır. Yetkin quşun başı, boynu, qurşağı, quyruğu və qarın tərəfi ağdır. Birinci dərəcəli çalma lələklərinin əsas hissəsi bozumluq, ucu aydın və ondan geridə qara hissə var. Dimdiyi parlaq sarı, ayaqları solğun t rəngindədir. Avropa və Asiyada nəsil verən populyasiyaları qışlamaq üçün Afrika sahillərinə və Cənubi Asiyaya qədər miqrasiya edirlər. Naxçıvan MR-də miqrasiya dövründə olur və qışlayırlar.

Qağayılar fəsiləsinə daxil olan Bataqlıqsüpürən (*Chlidonias*) cinsinin növləri də geniş arealı əhatə edir. Bu cinsə mənsub olan Qara bataqlıqsüpürən (*Chlidonias niger*) növünün rəngi qara, lakin qanadlarının altı açıq-boz, quyruqaltı isə ağ olur. Yerdə çətin gəzirlər, lakin yaxşı qucaq, tez-tez qanad çalmaqla havada bir yerdə dayanıblırlar. Ən çox Avropa, Asiya və Şimali Amerikada geniş yayılıb. Azərbaycanda və eləcə də Naxçıvan Muxtar Respublikasında miqrasiya dövründə olur və az miqdarda nəsil verirlər. Cücü və başqa onurğasızlar, bəzən kiçik balıqlarla qidalanırlar, onları suyun səthindən və havadan ovlayırlar [1, s. 324-327].

Ağqanad bataqlıqsüpürən (*Chlidonias leucopterus*) növünün Qara bataqlıqsüpürən növündən fərqli olaraq qanadlarının altı qara-boz, üstü isə quyruğu kimi ağdır. Pəncələri qırmızı, dimdiyi qaradır. Əsasən Avropa və Asiyada yayılmışdır. Ağqanad bataqlıqsüpürən növü də Azərbaycanda və eləcə də muxtar respublikada miqrasiya dövründə olur və az miqdarda nəsil verirlər. Cücülər və başqa onurğasızlar, qismən də kiçik balıqları ovlayırlar.

Qağayılar fəsiləsinə daxil olan Qağayıburun (*Gelochelidon*) cinsinə mənsub yalnız bir növ – Nil qağayıburunu (*Gelochelidon nilotica*) növünə muxtar respublikada təsadüf edilir. Bu növün cavan növündə bel tərəf oxra rənglidir və üzərində tutqun rəngli naxışları olur. Arealı əsasən Avropa, Asiya, Avstraliya, Şimali və Cənubi Amerikadır. Naxçıvan Muxtar Respublikasında miqrasiya dövründə olur və bəzən nəsil vermək üçün gəlirlər [8, s. 204].

Süsüpürən cinsinə mənsub 2 növdə – Adi süsüpürəni (*Sterna hirundo*) və Kiçik ağalın süsüpürəni (*Sterna albifrons*) növlərinə də muxtar respublika ərazisində təsadüf edilir. Bunlardan Adi süsüpürəni nisbətən kiçik olub, quyruğunun haçası qaranqışda olduğu kimi çox dərinidir. Gövdəsinin üst tərəfi və yanları boz, alt tərəfi ağdır, qara kəkili vardır. Dimdikləri qara, pəncələri qırmızı-qonurdur. Uçuşu yüngül olub, havada qanad çalıb bir yerdə dayanır. Muxtar respublikada miqrasiya dövründə olur və az miqdarda nəsil verirlər [7, s. 205-206; 10, s. 80].

Naxçıvan Muxtar Respublikasında Cüllütkimilər dəstəsinə daxil olan Mələrcüllülər (*Scolopacidae*) fəsiləsinə 6 cinsə mənsub 8 növ daxildir. Bu növlərdən Otluq ilbizcüllülü (*Tringa totanus*) növü muxtar respublikada geniş yayılmışdır. Qanadları enli ağ zolaqlı olub, ayaqları və dimdiyinin əsası qırmızı rəngdədir. Sükan lələklərinin hamısı eynidir. Üst tərəfi bozumluq-qonurdur və üzərində tünd naxışlar uzanır. Quyruğunun üst örtüyü də ağdır, lakin tutqun rəngli kəndələn naxışları vardır. Qarın tərəfi damcı formalı naxışlıdır, bu naxışlar quşun döşündə və yanlarında daha iridir. Qışda döşü tüstü rəngi alır, belinin lələklərinin kənarlarında oxra rəngli ləkələr əmələ gəlir. Bu cür ləkələr cavan quşların qarın tərəfi üçün daha çox səfifikdir. Muxtar respublikada miqrasiya edən, nəsil verən və qışlayan populyasiyaları da var. Əsasən bitki toxumları, cücülər, qurd və kiçik ilbizlərlə qidalanırlar [2, s. 113-114; 8, s. 182-190].

Ərazidə Cüllütkimilər dəstəsinə daxil olan Bozcalar (*Charadriidae*) fəsiləsinin 3 cinsə mənsub 3 növü məskunlaşmışdır. Bu fəsiləyə mənsub növlərin də özlərinə aid xüsusi özlilikləri vardır. Çökükburun (*Chettusia*) cinsinə daxil olan Çığırqan çökükburun (*Chettusia gregaria*) növünün əsas rəngi qonur-bozdur. Ayaqları və dimdiyi qaradır, quyruğu isə ağ olub,

ucu qara ləkələrlə qurtanır. Bel tərəfi qonur-boz, boynu və çinadanı tüstü kimi boz, döşü qara, qarnı kürəndir. Muxtar respublikada köçmə dövrü olur [1, s. 314-315; 7, s. 178-182].

Bizdimdiklər (*Recurvirostridae*) fəsiləsindən isə muxtar respublikada yalnız 2 cinsə mənsub 2 növü yayılmışdır. Bizdimdik (*Recurvirostra*) cinsinə mənsub Adı bizdimdik (*Recurvirostra avosetta*) növünün dimdiyinin ucu yuxarıya tərəf çox əyridir. Dimdiyi, başının yuxarı hissəsi, boynun arxası və qanadlarının üstünün bir hissəsi qara, qalan ləkələri ağdır. Qanadları bükülü olarkən bədənin yanlarında enli qara zolaqlar ağ rəngi üzə böyük hissəyə ayırır. Bölgədə miqrasiya dövründə sayı çox, reproduksiya vaxtında və qışda isə az olur.

Muxtar respublikada Haçaquyruqlar fəsiləsinə cəmi 1 cinsə mənsub 2 növ tədqiq edilmişdir. Haçaquyruq (*Glareola*) cinsinə mənsub Çəmənlik haçaquyruğu (*Glareola pratincola*) növü qarətuyudqan iri olub, iri qaranqışa bənzəyir. Üst tərəfi zeytuni çalarlı boz qonur, alt tərəfi ağdır. Boğazında və boynunun önündə qara haşiyəli oxra rəngli iri ləkə vardır. Əsasən quraq iqlimli açıq sahələrdə olan göllərin ətrafında və adalarda məskunlaşır. Əraziyə aprel ayında gəlir, palçıqlı sahilə koloniyə əmələ gətirirlər [8, s. 201-203].

Yuxarıda göstərilən məlumatları ümumiləşdirərək Naxçıvan Muxtar Respublikasının Cüllütkimilər dəstəsinə daxil olan su-bataqlıq quş növlərinin taksonomik spektri aşağıdakı kimi olur:

Classis: Quşlar – Aves

Ordo: Cüllütkimilər – Charadriiformes

1. Familia: Bozcalar – Charadriidae

1. Genus: Qonurqanad – *Pluvialis* Briss., 1760

1. (1) Qızıltı qonurqanad – *Pluvialis apricaria* Linnaeus, 1758

2. Genus: Bozca – *Charadrius* Linnaeus, 1758

2. (1) Yaxalı bozca – *Charadrius hiaticula* Linnaeus, 1758

3. Genus: Çökükburun – *Chettusia* Bonap., 1841

3. (1) Çığırqan çökükburun – *Chettusia gregaria* Pall., 1771

2. Familia: Bizdimdiklər – Recurvirostridae

4. Genus: Caydaq cüllüt – *Himantopus* Briss., 1760

4. (1) Adı caydaqcüllüt – *Himantopus himantopus* Linnaeus, 1758

5. Genus: Bizdimdik – *Recurvirostra* Linnaeus, 1758

5. (1) Adı bizdimdik – *Recurvirostra avosetta* Linnaeus, 1758

3. Familia: Mələrcüllütlər – Scolopacidae

6. Genus: Trınqa – *Tringa* Linnaeus, 1758

6. (1) Qara iblizcüllüt – *Tringa ochropus* Linn., 1758

7. (2) Fiyu iblizcüllütü (fifi) – *T. glareola* Linnaeus, 1758

8. (3) Otluq iblizcüllütü – *T. totanus* Linnaeus, 1758

7. Genus: Sahildəyişən – *Actitis* Illiger, 1811

9. (1) Adı sahiləyişən – *Actitis hypoleucos* Linn., 1758

8. Genus: Üzərçə – *Phalaropus* Briss., 1760

10. (1) Dəyirmiburun üzərçə – *Phalaropus lobatus* Linnaeus, 1758

9. Genus: Tənbəlcüllüt – *Gallinago* Briss., 1760

11. (1) Adı tənbəlcüllüt – *Gallinago gallinago* Linnaeus, 1758

10. Genus: Çilingdimdik – *Scolopax* Linnaeus, 1758

12. (1) Meşə çilingdimdiyi – *Scolopax rusticola* Linnaeus, 1758

11. Genus: Əyridimdik – *Numenius* Briss., 1760

13. (1) Böyük əyridimdik – *Numenius arquata* Linnaeus, 1758

4. Familia: Haçaquyruqlar – Glareolidae

12. Genus: Haçaquyruq – *Glareola* Briss., 1960

14. (1) Çəmənlik haçaquyruğu – *Glareola pratincola* Linnaeus, 1766

(2) Çöl haçaquyruğu – *G. nordmanni* Nord., 1842

5. Familia: Qağayılar – Laridae

13. Genus: Qağayı – *Larus* Linnaeus, 1758

(1) Kiçik qağayı – *Larus minutus* Prill., 1776

(2) Göl qağayısı – *L. ridibundus* Linnaeus, 1766

(3) Göyərçə qağayı – *L. genei* Breme, 1840

(4) Güləyən qağayı – *L. ichthyæetus* Pallas, 1773

(5) Gümüşü qağayı – *L. argentatus* Pod., 1763

(6) Boz qağayı – *L. camus* Linnaeus, 1758

(7) Sarıyaq qağayı – *L. cachinnans* Pallas, 1811

(8) Qarabaş qağayı – *L. melanocephalus* Temm., 1820

24. (9) Ermənistan qağayısı – *L. armenicus* Buturlin, 1934

14. Genus: Bataqlıqsüpürən – *Chlidonias* Rafin, 1822

25. (1) Qara bataqlıqsüpürən – *Chlidonias niger* Linnaeus, 1758

26. (2) Ağqanad bataqlıqsüpürən – *C. leucopterus* Temm., 1815

15. Genus: Qağayıburun – *Gelochelidon* Linnaeus, 1758

(1) Nil qağayıburunu – *Gelochelidon nilotica* Cm., 1789

16. Genus: Susüpürən – *Sterna* Linnaeus, 1758

(1) Çay sternası – *S. hirundo* Linnaeus, 1758

(2) Kiçik ağalın sterna – *S. albifrons* Pall., 1764

Taksonomik spektrə əsasən Naxçıvan Muxtar Respublikası ornitofaunasının Cüllütkimilər dəstəsinə daxil olan su-bataqlıq növləri hələlik 5 fəsilə və 16 cinsə mənsub 29 növlə təmsil olunmuşdur. Tədqiqat bundan sonra da davam etdiriləcəkdir [11, s. 28-45].

Noticalar. Aparılmış ornitoloji tədqiqatların nəticələrinə əsasən Naxçıvan MR-də Cüllütkimilər dəstəsinin su-bataqlıq quşları hələlik 5 fəsilə, 16 cinsə mənsub 29 növlə təmsil olunmuşdur. Muxtar respublikada olan Cüllütkimilər dəstəsinin su-bataqlıq quşlarından ən çox yayılmış növlər Qağayılar (*Laridae*) fəsiləsinə daxil olan növlərdir. Məlum olmuşdur ki, bu fəsilənin ən geniş yayılmış növü Göl qağayısı (*Larus ridibundus*) növüdür.

ƏDƏBİYYAT

1. Azərbaycanın heyvanlar aləmi. III c., Onurğalılar, Bakı: Elm, 2004, 619 s.
2. Babayev İ., Əsgərov F., Əhmədov F. Bioloji müxtəliflik: Xəzərin Azərbaycan hissəsinin sudaüzən quşları. Bakı: Nurlar, 2007, 136 s.
3. Məmmədov A.F. Naxçıvan Muxtar Respublikasının mühüm ornitoloji əraziləri. Naxçıvan: Mütəllim, 2014, 150 s.
4. Məmmədov A.F. Naxçıvan su anbarı mühüm ornitoloji ərazisində mühafizə statuslu su-bataqlıq quşları // AMEA Naxçıvan Bölməsinin Xəbərləri. Təbiət və texniki elmlər seriyası, 2006, № 3, s. 59-63.

5. Məmmədov A.F. Naxçıvan Muxtar Respublikasının mühüm ornitoloji ərazilərində yayılmış su-bataqlıq quşları // AMEA Naxçıvan Bölməsinin Xəbərləri. Təbiət və texniki elmlər seriyası, 2009, № 2, s. 212-217.
6. Məmmədov A.F. Naxçıvan Muxtar Respublikasının Arazboyu qurşağının omitofaunası // AMEA Naxçıvan Bölməsinin Xəbərləri. Təbiət və texniki elmlər seriyası, 2010, № 2, s. 173-179.
7. Mustafayev Q.T., Məhərrəmova N.A. Ornitologiya. Bakı: Çarşıoğlu, 2005, 444 s.
8. Mustafayev Q.T., Sadiqova N.A. Azərbaycanın quşları. Bakı: Çarşıoğlu, 2005, 420 s.
9. Sultanov E.H., Məmmədov A.F. və b. Azərbaycanın Mühüm Ornitoloji Əraziləri. I c. Abşeron-Qobustan, Kür-Araz ovalığı, Naxçıvan. Bakı: Victory, 2010, 139 s.
10. Talibov T.H. Naxçıvan Muxtar Respublikasında nadir heyvan növləri və onların genofondunun qorunması. Bakı: Elm, 1999, 102 s.
11. Talibov T.H., Məmmədov A.F. Naxçıvan Muxtar Respublikasının Onurğalılar faunasının taksonomik spektri. Bakı: Müəllim, 2016, 68 s.

AMEA Naxçıvan Bölməsi

E-mail: huseynsahiboglu@gmail.com

Husein Rasulzade

WATER BIRDS OF THE CHARADRIIFORMES ORDER OF THE NAKHCHIVAN AUTONOMOUS REPUBLIC'S ORNITHOFAUNA

The birds play a major role in the overall balance of nature due to their improved structure, widespread distribution, mobility and intensive metabolism, and contribute to the sustainable development of society. *Charadriiformes* (*Charadriiformes*) is one of the orders with numerous species belonging to the wetland birds of the bird class of the Nakhchivan Autonomous Republic. The characteristic features of the detachment species are confined to the shores of water basins and feeding in shallow water and on ball, silty soil. In this regard, most of them have relatively long limbs and beaks and a fluent movement. According to the results of ornithological studies, water birds of the order *Charadriiformes* are represented by 29 species and 16 genera from 5 families. The Seagull family prevails in number of species. The way of life is associated with the aquatic environment most of the time spent on the fly and feed on animal feed. Many types of cups conduct a synanthropic lifestyle with a person and charge him for the benefits.

Keywords: order, regenerations, migration, reproduction, population, larus ridibundus.

Гусейн Расулзаде

ВОДНО-БОЛОТНЫЕ ПТИЦЫ ОТРЯДА РЖАНКООБРАЗНЫХ (CHARADRIIFORMES) ОРНИТОФАУНЫ НАХЧЫВАНСКОЙ АВТОНОМНОЙ РЕСПУБЛИКИ

Благодаря своей совершенной организации, широкому распространению, динамичности и интенсивности обмена веществ птицы играют значительную роль в общем балансе природы и влияют на стабильное развитие общества. Ржанкообразные (*Charadriiformes*) – один из отрядов с многочисленными видами, относящихся к водно-болотным птицам класса *Aves* фауны Нахчыванской Автономной Республики. Характерными особенностями видов отряда являются приуроченность к побережьям водных бассейнов и кормление на мелководьях и на мягком, илистом грунте. В связи с этим большинство из них имеют относительно длинные конечности, клювы и быстрое движение. По результатам проведенных орнитологических исследований водно-болотные птицы отряда ржанкообразных представлены 29 видами и 16 родами из 5 семейств. Семейство чаек преобладает по числу видов. Образ жизни чаек связан водной средой, основное время проводят на лету и питаются кормом животного происхождения. Многие виды чаек ведут синантропный образ жизни и получают от него пользу.

Ключевые слова: отряд, воспроизведение, миграция, репродуктивность, популяция.

(*Biologiya üzrə elmlər doktoru İsmayıl Məmmədov tərəfindən təqdim edilmişdir*)

Daxilolma tarixi: İlk variant 12.03.2020
Son variant 20.05.2020